

Seekordne e-etteütlus oli kerge ja üllatusteta

Reet Väari

Vikerraadio e-etteütlus toimus tänavu 13. korda ja viidi läbi 3. aprillil 2020, Vikerraadio 53. sünnipäeval. Etteütlus pidi toimuma (nagu tavaliselt) emakeelepäeval, 14. märtsil (Vikerraadios plaanitud 13. märtsile), kuid jäi koroonaeepideemia tõttu ära.

Etteütelse tekst tegi pühenduse Jaan Krossile, aga pidas meeles ka Eesti Vabariigi põhiseaduse 100. sünnipäeva. Raadiokuulajateni jõudis etteütlus Vikerraadio toimetaja Kaja Kärneri loetuna ning vaegkuuljad said portaalis ERR.ee video vahendusel etteütelse teksti lugeda "Aktuaalse kaamera" toimetaja Janet Öunapuu huultelt. Mõlemad lugejad olid suurepärased esinejad ja pälvivad ainult tänusõnu.

Vikerraadio e-etteütlus toimus esmakordselt 2008. aastal. Algselt ühekordse projektina mõeldud ettevõtmisest on saanud üks emakeelepäeva arvukaid kuulajaid-kirjutajaid haaranud raadiosündmusi, mis 2018. aastal tõsteti esile ka aasta keeleteo valimisel.

Varasematel aastatel on kirjutajaid köitnud sisukad, huvitavad ja kaasamõtlemist ärgitavad laused, kuid seekord jäi etteütlus nii sisult kui keelelt tagasihoidlikuks – ka rohked paralleelvõimalused lisasid ebamäärasust.

Etteütelse korrektne kirja pilt:

Mõnda otsa pidi kurioosselgi kombel võttis Asutav Kogu Eesti Vabariigi esimese põhiseaduse vastu selsamal 1920. aastal, kui sündis Jaan Kross, pärastine Tartu ülikooli õigusteaduskonda immatrikuleeritu.

Ehkki Kross on üle ilma tuntud baroksete ajaloo teemaliste epopöadega, leidub vaevalt maarjamaalast, kes poleks lugenud, kuidas asutakse teele küll õhupallide ja dirižablitega, küll bi-, mono-, aero- ja hüdroplaanidega, et avastada jalatäitki maad südame ja mõtte tarvis.

Paistab, et Kross kui eesti kirjanduse Eiffeli torn mõtles ühtepuhku eestlaste vastuoksele ja vahest privilegeeritudki asendile ajalooraamatus.

Sestap, sajand pärast kaht ajaloolis-kultuurilist versteposti, pidagem miljonirahvana omaenda seadusesõnaks lugeda eesti luulet!

Paralleelvõimalused:

Eesti Vabariigi / Eesti vabariigi

Asutav Kogu / asutav kogu

selsamal / selsamal,

Tartu Ülikooli / Tartu ülikooli

esimene / 1. / I põhiseadus

bi-, mono-, aero- ja hüdroplaanidega / "bi-, mono-, aero- ja hüdroplaanidega" (tsitaat luuletusest)

baroksete ajaloooteemaliste / baroksete, ajaloooteemaliste

eesti kirjanduse / Eesti kirjanduse

luulet / proosat on mõlemad õiged

eesti / Eesti

Sestap, sajand pärast kaht ajaloolis-kultuurilist versteposti, pidagem / Sestap – sajand pärast kaht ajaloolis-kultuurilist versteposti – pidagem / Sestap sajand pärast kaht ajaloolis-kultuurilist versteposti pidagem

Viimase lause lõpus võib hüüumärgi asemel olla ka punkt.

Mõned eksimiskohad:

mõnda otsa pidi – kõik sõnad lahku, sest täiend *mõnda* on ees; *otsapidi* või *otsa pidi* on uue "ÕS 2018" järgi lubatud. Lööb vaia *otsapidi* v *otsa pidi* maasse.

ühtepuhku – kirjutatakse kokku, tähendab *sageli, ühtelugu*. Juulis on ühteputku äikest.

selsamal – kokku, sest nimetav kääne on *seesama* ja mõlemad sõnad käänduvad kõikides käänetes, nt *sellesama, sedasama, sellestasamast, needsamad, nendesamade*. Tellib *sedasama* mis teised. Rääkisin *nendesamade* inimestega.

vastuoksele – vastuoksne, vastuokse. Reegel ütleb, et kui sõna tüvi lõpeb sama häälikuga, millega algab liide, siis kirjutatakse täht kahekordselt, nt *paikkond, grandioosselt, kurioosselgi*. Samuti liite *-ki* ja *-gi* korral säilib sõna tüvi, nt *ehkki, supunki, šeffki, šahhki, dušški, pallgi, sammgi, narrgi*. Kui liide algab sõna tüvest erineva häälikuga, siis kirjutatakse täht ühekordselt, nt *tallinlane, linlik*.

privileeeritud – sõna tüves kirjutatakse *e*, mitte *i*, sest on tuletatud sõnast *privileeg*. Ajaloost on teada, et aadel oli privileeeritud seisus oma privileegidega.

Etteütluse tulemused:

Poole tunni jooksul jõudis Vikerraadio toimetuseeni 7529 etteütlust, mis on e-etteütluse ajaloo teine tulemus. Täiesti korrektseid tekste saadeti rekordiliselt 104, palju oli ka 1-2 veaga tekste.

Kõige kiiremini ja korrektsemalt kirjutasid Vikerraadio kodulehel etteütluse **Allan Kaldoja** (üldvõitja, täiskasvanute kategooria), **Kristin Pintson** (õpilaste kategooria), **Eduard Vanamölder** (muu emakeelega kategooria), **Brita Kaasik** (filoloogide kategooria) ja **Riita-Ilona Märka** (välismaal elavate eestlaste kategooria), parim nutiseadmega kirjutaja oli **Riina Tobias**, vaegkuuljate kategooria võitja oli **Pille Ruul**.

Etteütluse teksti koostasid:

Joosep Susi, Tartu ülikooli eesti kirjanduse doktorant ja Tallinna ülikooli kirjandusõpetuse külalislektor; **Peeter Päll**, Eesti Keele Instituudi peakeelekorraldaja; **Merilin Aruvee**, Tallinna ülikooli

emakeeledidaktika lektor; **Maire Raadik**, Eesti Keele Instituudi vanemkeelekorraldaja; **Triin Toome-Hosman**, Rocca al Mare Kooli Vodja individuaalõppekeskuse eesti keele ja kirjanduse õpetaja; **Sirli Zupping**, haridus- ja teadusministeeriumi eesti keele nõunik.

Merilin Aruvee kommenteeris töid vaadates: "Peamiselt kirjutati valesti sõna "privilegeeritudki", selle asemel kirjutati "priviligeeritud", kokku kiputi kirjutama "otsa pidi", mis oli vaja jätta lahku, sest sõnale "ots" eelnes täiend "mõnda". Hoolimata sellest, et pidasime teksti üsna keeruliseks, ei käinud see osalejatel üle jõu."

Tänavuse teksti põhiautor Joosep Susi rõõmustas töid vaadates, et peaaegu võrdselt valiti viimases lauses nii luulet kui ka proosat. "Teatud südamepakitsusega lugesime õigeks mõlemad variandid," lisas ta.

Reet Väari

Eesti Keele Kaitse Ühing

aprill 2020